

VIA FORA, LLADRES !

El delicte a Mataró i el seu districte judicial
a la primera meitat del segle XIX.

Intentarem aproximar-nos a alguns aspectes de la delinqüència al districte de Mataró en la primera meitat del segle XIX, a través de l'escassíssima documentació que hi ha sobre el tema. Seguirem generalment fonts directes per donar una visió lamentablement parcial de la transgressió de la llei en aquells anys. És normal la visió d'un món d'imatges tenebroses com les que ens arriben amb el recurs d'Anna Maria Arnau i Cabañes, que en les primeres dècades del segle XVIII tenia un terreny on hi volia edificar cases, amb l'inconvenient, per a fer engrescadors els habitacles a qual-sevol client, del veïnatge de *las horcas que se hallan de presente existentes* (1).

No hi ha estadístiques que ens permetin una aproximació sistemàtica, i si sabem que la presó de la ciutat era habitada regularment per tota mena de persones, no tenim coneixement de quins eren els delictes més comuns dels tancats, ni la seva situació jurídica, ni la realitat de les garanties legals, que intuïm escasses. Un únic document ens fa saber la població reclusa de Mataró l'any 1828, els darrers temps de l'Antic Règim. Hi havia en aquells temps dinou presoners: tres hi eren per haver robat, nou per vagància, quatre per motius polítics, dos per adulteri, i un darrer per un possible delicte d'assassinat, ja que s'afirma que no se'l posarà en llibertat fins que una determinada persona es pugui comprovar que és viva (2).

Documents que permetin una anàlisi estadística no n'existeixen, llevat del registre de persones que complien condemna a Mataró ens els anys 1857-1870, però es tracta de delictes no comesos aquí, i de persones estranyades de la seva residència habitual durant la condemna. A nivell informatiu cal assenyalar que en general es tracta de sentenciats per robatoris, en algun cas injúries, i poques per vagància i violació. Eren teixidors, paletes, llauners, pagesos, espartenyers, mariners, forners, barbers i altra gent vinculada al món de l'artesanat més modest, amb pocs recursos econòmics. Alguns d'ells havien de patir sentències llarguíssimes: en un cas, vint-i-tres anys, pel delicte cabdal d'aleshores, encunyar moneda falsa (3).

1.- CONTRA EL PODER.

El delicte polític és característic d'aquesta època, quan pronunciaments i revoltes es seguien unes a les altres. I la seva repressió provocarà les pàgines més sagnants de la història local. Comença el drama amb la Guerra de la Independència i la repressió indiscriminada que va patir la ciutat en mans dels francesos, amb persones executades, tal com ens consta que ho va ser Josep Basart, penjat a Mataró pel go-

bierno intruso per no sabem quins fets, però de matís polític. Continua amb la repressió absolutista de 1823 i anys següents, sobretot en l'època del comte d'Espanya que va fer tancar diversos liberals mataronins a la Ciutadella, i que en va fer ajusticiar a la força algun d'ells. I continuen les víctimes amb la Guerra dels Malcontents, i la Carlina de 1833-1840, que costà força sang de milicians de la ciutat, que va veure com el 1840 s'ajusticiava a la riera de Sant Simó el carlí Golart, *el sastre de Cánovas*, conduït davant els soldats que l'havien d'afusellar amb una cadira. Però el moment més greu va ser la revolta centralista de setembre de 1843 que va deixar un resultat de 200 mataronins morts en la defensa de la ciutat contra les tropes de Prim, que no varen gastar massa escrúpols en la seva tasca. I així al llarg del segle (4).

Però ara ens referirem amb algun detall a uns fets de la Guerra dels Matiners que Mataró va viure de manera involuntària. El mes de juliol de 1847 hi havia a la ciutat montemolinistes presos en un combat a Vidreres, mentre intentaven assaltar una caserna de la Guàrdia Civil: el comandant Manuel Herrero, de 33 anys, l'estudiant de 17 anys Àngel Pairó, Antoni Puig, Antoni Franco i Jaume Vila. El dia 26 d'aquell mes va córrer el rumor que els anaven a afusellar, i l'Ajuntament demana que el *teatro de esta sangrienta espiación* no sigui la ciutat ja que eren les festes de les Santes. De tota manera el 27 els posen en capella per ajusticiar-los l'endemà. Aquella nit una comissió composta pels regidors Joan Gordils i Miquel Torner, el diputat a Corts Joaquim Martí i Andreu, el diputat provincial Bru Martí, el marquès de Navamorguende, resident a Mataró, i el vicari general de la diòcesi Joan de Palau, varen ser rebuts en audiència pel capità general Manuel Pavía que els donà l'indult per als presos en nom de la reina. Amb aquesta garantia tornen a Mataró i es suspèn l'execució quan la tropa ja era formada. Era el 28, tres dies després, per sorpresa, foren executats tot i l'indult, fet que commocionà la ciutat. Havia passat que el dia 30 tropes carlines havien afusellat setze soldats del govern a la Creu del Coll de Manresa enfurismant Pavía que va ordenar aquella acció com a rèplica (5).

Sense cap detall dels motius coneixem una altra execució, la d'Antonio Merino, natural d'Aldama. Afusellat el 14 de juliol de 1855 a la riera de Sant Simó, lloc al qual el va acompanyar la Congregació de la Sang portant el Crist de les Ànimes. La relativa reiteració d'esdeveniments d'aquella mena va fer que s'organitzés una espècie de cerimonial per fer l'acció més trascendent i vistosa (6).

2.— CONTRA LA PROPIETAT I LA VIDA.

Els delictes més nombrosos eren els que feien referència a la propietat; així trobarem robatoris de tota mena, alguns dels quals eren promoguts al caliu de les guerres civils i al desgavell dels anys posteriors. De l'escassa documentació que s'ha conservat en seguirem alguns casos dels quals en tenim la informació bàsica.

Un d'aquests fets va tenir lloc la matinada del 22 d'octubre de 1816 quan Josep Vilalta, caporal de la companyia de caçadors del tercer batalló de Bailèn, anava a Barcelona amb el carro d'un carreter. Eren dos quarts de quatre quan passaven per la riera d'Argentona i varen sentir un crit: *Alto el carro!*, adonant-se que els amena-

çaven diverses persones amb un fusell anglès i una baioneta. A Vilalta li varen robar un *chaleco de terciopelo de algodón de color negro, y un gorro encarnado (...) un pañuelo de sonarse y una cartera encarnada de cuero nueva*, i un total de 24 ptes. Al carreter la quantitat va ser de 19 ptes. Després d'efectuar el robatori els lladres els varen dir: *marcharse, y cuidado a decir nada*.

En el sumari de la investigació s'afirma que ja s'havien produït nombrosos robaments en aquells paratges. La justícia va anar lleugera a detenir cinc sospitosos. Tres eren soldats del regiment d'infanteria de Ferran VII, que havien estat malalts a Girona i eren de pas a Mataró: Miquel Trilla, de 24 anys, Josep Malet, de 20 anys, i Josep Lloberas, de 21 anys. També foren detinguts Josep Antonio, de 23 anys, del setè de cavalleria del batalló lleuger de Tarragona, i Josep Cortina, de 19 anys, tambor llicenciat dels voluntaris de Madrid. Tots ells antics membres de l'exèrcit sense ofici ni benefici, que una vegada acabada la guerra anaven d'un cantó a l'altre a l'aventura.

Les investigacions varen demostrar de seguida les contradiccions en les coartades de cada un d'ells, fent evident la seva culpabilitat; però no sabem com es va resoldre el cas, que no devia de ser massa favorable per als interessats, donades les dures lleis de l'època contra els lladres de Camí Ral (7).

Un altre delictes d'aquesta mena, del qual en tenim notícia, es va produir en una casa de pagès emmig del bosc a la vora de la vila de Campins, dins l'antic corregiment de Mataró. Va ser el 27 de juliol de 1851 i els lladres: Pere Planas, àlies *esguerrat*, bracer de 25 anys, Manuel Basi, bracer de 23 anys, Josep Vilardell, àlies *gavardina*, bracer de 32 anys, Francesc Arabia, àlies *padassó*, bracer de 32 anys i Francesc Planas.

Aquests varen assaltar la casa de Maria Planas, àlies *dameta*, en un moment que era sola amb el seu fill de set anys. La varen dur a l'estable on la varen maltractar tirant-la per terra, i pegant-la. Ella va intentar resistir-se a la seva exigència de 30 unces d'or, mentre cridava: *Via fora, lladres!*. Davant la inutilitat de les amenaces i cops la varen lligar a una barana i l'*esguerrat*, que era el cap de l'operació, va manar dur una palada de brasa de la llar: *se le echó el fuego por el que lo había traído por el vientre y por sus partes, teniéndola el más alto suspendidas las ropas incluso la camisa*. S'anava a repetir l'operació quan la dona: *no pudiendo sufrir tan hacer-bos dolores pegó un puntapié a la pala*. Llavors la varen lligar i registraren la casa.

El botí aconseguit va ser el següent: dues lliures de porc, tres llonganisses, una corbata groga, un mocador de color vermell, una sivella de plata, un botó d'or que valia 14 duros, una pesseta i 26 quartos en efectiu, i dos botons de plata que els lladres varen vendre a Mataró per 5 duros. La justícia els va agafar aviat i varen ser jutjats per la seva malifeta (8).

Una de les notícies més horroroses de l'època va ser el segrest i assassinat del matoroní Josep Gallifa, fill del ric fabricant i comerciant Pau Gallifa, persona d'una fortuna notable. Josep va tenir una destacada actuació en l'àmbit polític. Va ser

membre del Partit Progressista de la ciutat fins l'any 1843, quan fa el camí de tants altres burgesos atemorits davant els moviments polítics i socials d'aquella època, derivant cap el moderantisme. Va ser regidor d'aquesta tendència en els ajuntaments de 1846 i 1848.

Gallifa va patir un primer intent de segrest el 25 de maig de 1849. Mentre anava a la seva finca de Mata: *se vió bruscamente acometido por dos hombres armados, el uno de una pistola y el otro de una escopeta a los gritos de 'alto si te mous est mort'. Este (...) como que accidentalmente iba prevenido de una pistola, tuvo lugar para disparar contra uno de los agresores, que indudablemente habría quedado en el sitio, si el otro por medio de un fuerte golpe que dió en el brazo del Regidor, no hubiese desviado el tiro. Viéndose este indefenso, se hechó con intrepidez contra uno de los dos; y empezó entonces contra ambos agresores una lucha personal, ya en pie, ya derribados al suelo que duró algunos minutos, cuyo resultado final fue fugarse los dos malechores, dejando en el terreno donde tuvo lugar el suceso la escopeta, las cuerdas con que inútilmente quisieron atar al acometido, y la gorra de uno de ellos (9).*

El fet no va tenir cap altra conseqüència immediata, però l'esdeveniment que tres mesos més tard va succeir —el segrest, aquesta vegada reeixit—, ens fa pensar que la història venia de lluny i que Gallifa tenia consciència del perill que corria, com demostra aquella pistola per a defensar-se que duia a sobre. El crim que anem a relatar té el rerefons de la Guerra dels Matiners, que era a les acaballes, amb diverses partides que recorrien el Maresme, però, al cap i a la fi, sembla evident que es va tractar d'un crim exclusivament domèstic.

Els fets varen passar de la següent manera: el dia 14 d'agost Gallifa era a la seva finca de Mata on el masover li para un engany en el corral de la casa, on hi havia un grup de gent d'Argentona que el fa presoner. Aleshores se l'emportaren cap el lloc de Manyans, a la brolla d'en Martí de la Pujada, on el varen lligar en un pi. Varen demanar a la família 2.000 unces d'or a canvi de la seva vida, i l'intermediari de la petició fou el mateix masover que no va aconseguir aquells diners. Fins el 4 de setembre no es va saber res de Gallifa; en aquell dia l'Ajuntament es fa ressò que havia estat *horriblemente asesinado y a mas cortada la mano derecha*. Les versions orals diverses que hi ha de la seva fi coincideixen a assenyalar que els lladres li varen aplicar tota mena de turments, i si en alguns textos es llegeix la mutilació de la mà, altres afirmen que li tallaren el coll. La seva mort va ser tan paorosa i comentada, que anys després la gent de l'Empordà encara resaven perquè Déu els guardés dels lladres d'Argentona.

Aquests foren finalment descoberts i presos pels mossos d'esquadra; eren: Andreu Villaret, el masover, i la seva dona Josepa Castellà, Felícia Famadas, Joaquim Famadas, Joan Famadas, àlia *noi*, Josep Puig, àlia *gilet*, i un tal Bellatriu. Tots menys Josepa i Joaquim foren condemnats a mort, i aquests dos, a cadena perpètua. Les forques es varen aixecar a la platja de Mataró per a procedir a l'execució, el dia 20 de setembre de 1849, un dia després que els fos comunicada la sentència. Els reus els posaren en capella en una aula del col·legi de Santa Anna, i els varen vestir amb

túnica groga, de la mateixa manera que els parricides, i amb ases els dueren al lloc del suplici.

Un dels assassins, Bellatriu, havia fugit, escapant de la pena capital; però un temps després, s'assabentà d'un indult general i es va lliurar pensant que s'hi podia acollir, cosa que no era certa, i va ser tramès a les autoritats per procedir a complimentar la sentència. La intercessió de la família Gallifa fou decisiva per a aconseguir la commutació de la mort per cadena perpètua. L'any 1851, Pau Gallifa, el pare, va concedir el seu perdó a Josepa i Joaquim, tràmit necessari per a acollir-se a un indult promulgat (10).

3.— CONTRA LA MORAL.

Si la repressió de tipus polític era dura, la moral, relativa als costums de l'àmbit privat, ho era més, en la mesura que es tractava de la imposició d'una norma de conducta en les parcel·les més íntimes de la personalitat. Aquests temes es fan difícils d'esbrinar, però de tota manera hi ha algun paper que ens permet intuir alguns aspectes de la realitat, i hom pot anar esbrinant certes conductes que fan evident que el monolitisme teòric que la religió propagava no era el model dominant, sobretot en els sectors populars més indigents.

La transgressió de la 'norma' en les conductes de tipus sexual, qualificades d'obscenitat, són palpables en alguns documents. Analitzarem alguns casos que hem recollit, que han escapat de l'anonimat, i mostren una mica certs comportaments socials sense història.

Ja hem vist com l'any 1816 uns lladres de Camí Ral atacaven unes persones a la riera d'Argentona. La declaració d'alguns d'ells ens descobreix una mica el món de la prostitució al Mataró de l'època. Josep Lloberas, un dels implicats, va trobar a la Riera, després del robatori, Josepa Pujol, més coneguda com *la Chica de Cataluña*, de 27 anys, i *se vinieron hablándose (...) desde la arguaderteria hasta la casa de la que declara [la Chica], en que se quedó a dormir*. Diu que *no lo tenía alojado, que se hallaba en su casa por el motivo de la conocencia*, i que l'havia convidat en no haver-hi el seu marit. La coneixença venia d'un temps abans, ja que Lloberas havia estat *algunas veces en su casa*. Abans d'arribar-hi —la casa era al carrer del Carme— varen trobar pel carrer Antònia Duboi, que els va acompanyar; a aquesta, *la Chica* li va dir: *si quería dormir con Lloberas en lo que convino*. Antònia explica que només el coneixia: *por haber dormido con él una noche* (11).

S'havia d'anar amb compte amb els excessos de la carn perquè això sovint duia a la presó, com els va passar a Isidre Gual i Maria Bausa que l'any 1828 eren tancats *por amancebados* (12). Dos anys abans l'Ajuntament va voler acabar d'una vegada amb una greu immoralitat: es varen fer gestions per comprar una casa que hi havia davant Santa Maria, per poder fer més grossa la plaça i donar més dignitat al temple. Hi havia, però, un altre motiu cabdal, resulta que al voltant del casalot es formaven dos carrerons de mala mort on les nits *se reunen personas que buscan la*

oscuridad para abrigo de sus estravios. Els regidors es referien amb escarafalls a aquell: *estrecho callejón abrigadero de culpas (...) tan propenso por su soledad a cometerse deslices*, cosa que mostrava que l'enderrocament era una necessitat de primer ordre per a *precar los estravios que abriga uno de los dos callejones*, lloc de pecat, cau de viciosos, que hi tenien *uno de los mejores abrigos para cometer escesos* (13).

La denúncia d'activitat sexual sovintejava la vida corporativa dels regidors a perpetuïtat de l'Antic Règim; aquesta gent es fixava en tota mena d'interioritats. L'any 1832 es va produir un escàndol majúscul, quan a l'horta que hi havia al carrer de Santa Marta, en un tros no edificat, l'Ajuntament va acordar d'arreglar els viarans per *evitar los actos clandestinos, indecentes y escandalosos que sin duda se cometen y pueden cometerse con toda seguridad al abrigo de las llamadas Tancas, estrechez y oscuridad de dicho camino transversal*. El que era greu és que en aquell lloc la cosa estava organitzada, ja que el pagès dels horts es treia un sobresou en una mena de lloguer de barraques pecadores: *ha formado una detestable guarida que sirve de lupanar en donde se cometen los mayores escándalos al abrigo de los frondosos márgenes que para el resguardo de su huerta ha formado* (14).

Però els que queien en el vici no eren només els desgraciats, ja que els senyors també tenien les seves coses, com és el cas de Salvador Careta, que mentre feia negocis a Paraguai cap a 1811 s'entenia amb Anastasia Ferreyra, dona casada, i van tenir una filla a qui li posaren de nom Libòria. Trenta anys després la noia ve a Mataró on és reconeguda pel seu pare, una persona de posició, en protocol secret (15).

Algunes expressions d'obsenitat eren manifestes en certs comportaments populars, com l'any 1840, quan el jutge de Mataró va haver d'encausar Agustina Comas i Eulàlia Comas, germanes de Tiana, per maltractar una veïna i haver escandalitzat la gent amb les seves cançons obscenes (16). També en el mateix any hi va haver perill per a la moralitat pública ja que durant les festes del Carnestoltes: *se cantaban por las calles canciones indecentes y ofensivas, impropias de una ciudad culta y morigerada*. L'Ajuntament va haver de prohibir una vegada més que amb aquelles tonades s'ofengués *a determinadas clases de personas*, cosa que ens mostra l'orientació segurament polític-social del divertiment. No va parar aquí la cosa perquè als carrers hom hi va veure: *una comparsa de máscaras, que imitaba una ceremonia religiosa*, i que es va prohibir de manera expressa. Es deixava fora de la llei les disfresses de tipus religiós i militar, intentant d'aquesta manera apagar el creixent èxit de les manifestacions anticlericals (17).

En l'àmbit dels atemptats a la moral hem trobat, sense massa detalls, però amb una repetició sostinguda, accions necrofíliques al cementiri dels caputxins. L'any 1824 hi entraven persones a *desbaratar o romper* els nínxols, i tres anys després l'Ajuntament es fa ressò dels abusos que patien els cadàvers, es parla de: *las continuas y frecuentes burlas e indecencias, que se cometen en el cementerio de Capuchinos, por sujetos, que olvidados de lo significativo de aquel respetuoso local depósito de los huesos de sus semejantes no deteniéndose en descubrir los sepulcros ni profanarlos con la mayor indecencia dejando los cadáveres a la vista de toda clase de perso-*

nas dando margen a que en algunos tenga cabida la deshonestidad, el escándalo y otras inmoralidades. L'afer es repetia contínuament i els responsables eren sugetos irreligiosos, y nada cristianos que a todas horas entran y salen a causa de que parte de las paredes que lo circunden están derruidas (18).

L'odi popular que es sentia contra els frares caputxins, per haver col·laborat en la repressió absolutista de 1823, devia ser l'origen d'un fet tan poc acostumat. Altres transgressions de la moral referides al cementiri es varen produir els anys trenta, però de caràcter molt diferent, el 1838 l'Ajuntament va haver de manifestar que a partir d'aleshores es controlarien les inscripcions als nínxols ja que hi havia llegendes *poco conformes*, cosa que en anys a venir es tornava a ressaltar (19).

Un altre aspecte de la moralitat que s'havia de vigilar era el vici del joc, molt estès. L'any 1840 *en varios parages de esta ciudad y en sus estramuros se está jugando a juegos de azar prohibidos por personas de todas las edades, y aun por muchachos que profieren con esta ocasión muchas blasfemias y palabras obscenas*. També hi havia timbes de cartes en cases particulars, i tavernes; l'any 1855 els vigilants varen entrar en un d'aquests llocs on es jugava i varen requisar 11 duros, una quantitat molt crescuda. Però ningú no escarmentava i un temps després l'Ajuntament publica un ban: *Es fuera de toda duda que entre todos los vicios que al hombre dominan ninguno es tan inmoral ni de tan funestas consecuencias com el del juego. La mejor prueba de ellos son las quejas que incesantemente reciben las autoridades de los mismos padres, de los mismos hijos, de las mismas esposas de los obcecados jugadores (...) por que por ello se pierde todo respeto a lo mas sagrado, se altera la paz conyugal, se prescinde del trabajo, se roba el pan a los hijos, se falta a la confianza, reina la mala fe, el dolo, la estafa* (20).

L'alcoholisme també era un mal endèmic a Mataró, on hi havia una gran quantitat de tavernes. Sabem el cas del mariner Josep Cardona que demana un certificat que la seva dona Beatriu: *se halla dominada del vicio de embriaguez, y que recorriendo en dicho estado las calles, causa escándalo en el vecindario*, demanant que la tanquin (21).

Hi ha també una mena d'atemptats menors als bons costums que ens acaben de donar la panoràmica d'una època que, al capdavant, no sembla massa diferent de la d'ara mateix, quant a malifetes. Així veiem els neus fer de les seves divertint-se *en encender cuerdas de esparto, huyendo con ellas corriendo por las calles de la ciudad y quemando con las xispas la ropa, y mantillas de los que ban por ellas*; amb mandrons trencaven els vidres de les cases i els fanals públics, i pintaven les façanes de les cases amb línies negres; i es va haver de prohibir el joc del bòlit pels desperfectes que ocasionava (22).

D'altres curiositats tornen a fer referència al tema sexual, però aquesta vegada d'una manera indirecta. El 1826 l'Ajuntament es fa ressò de la nociva novetat que representava que les dones tallessin i venguessin en públic la carn: *como es muy feo y poco agradable a la decencia, que una muger corte y venda carnes para el abasto del*

público, muchas veces da margen a conversaciones poco decentes, i es prohibeix aquell abús sota multa de tres lliures (23). Una cosa també relacionada amb la carn va passar l'any 1844, durant l'estiu, quan hi havia el costum exòtic i minoritari de banyar-se. Els veïns del carrer de Sant Onofre es queixaven de: *los escándalos que ocasionan algunos de los que van a bañarse en el mar*, i la cosa devia de ser grossa perquè l'Ajuntament obliga a *bañarse con separación los hombres de las mugeres* (24).

4.— LA PRESÓ.

El recinte on els presos havien de conviure forçadament durant dies, setmanes o temporades més llargues, té una trista història, fins que no es va construir el recinte que encara en els nostres dies s'utilitza com a dipòsit municipal.

Les presons eren situades al mateix edifici de l'Ajuntament, a la part alta i a la part baixa, i els intents de canviar-les de lloc ensopegaven amb el problema continu de la manca de pressupost. Els diners sovint no arribaven ni per a poder donar de menjar als presos. És notable la investigació duta a terme el mes de juliol de 1832 sobre l'estat de salubritat del recinte. Per l'informe ens assabentem que a les presons del segon pis els excrements i les immundícies produïen fèrides exhalacions, que el sostre era molt baix, i que el soroll dels que s'hi estaven no deixava realitzar les sessions del Consistori, que es feien a sota mateix. Les presons de la planta baixa consistien en dues habitacions i un calabós, també de sostre baix, amb el terra humit i amb una petita reixa que a pens deixava entrar l'aire. De les presons de baix en sortia una olor fètida que també era percebuda pels regidors.

Així les coses l'Ajuntament va demanar un dictamen a dos metges, que afirmen que la presó: *presenta ya a la vista un espectáculo de horror, hay dos piezas de unas cinco varas en cuadro obscuras por la escasa luz que dan unas rejas muy reducidas (...) húmedo el pavimento donde han de acostarse personas sanas y enfermas muchas veces amontonadas*. En aquell lloc els presos es posaven malalts de seguida: *poniéndose al cabo de poco tiempo descoloridos e hinchados, y el mal olor que ec-salan dichas cárceles de una especie particular ocasionando una picazón incómoda en los ojos y lagrimeo involuntario (...) son unos manantiales de infección, lugar de podredumbre, sepulcro de vivos, morada de horror y triste descanso en el camino del suplicio* (25).

El tema de la presó nova semblava que es començava a solucionar arran de la desamortització, quan es destina una part del terreny del convent dels carmelites per a bastir-hi un establiment d'aquelles característiques. Una Reial Ordre de 5 d'agost de 1850 va donar la propietat de l'antic convent a la ciutat, per a la futura presó, amb la circumstància d'haver de cedir algunes habitacions per a oficines de l'Estat. S'exceptuava d'aquesta cessió l'església i la sagristia, que havien de quedar obertes al culte. Una altra Reial Ordre, de 7 de juny de 1842, ampliava els termes de la cessió a la totalitat del terreny: *para establecerse en él la cárcel pública, casa de corrección y de beneficencia*. L'Ajuntament en va prendre possessió el 5 de juliol de 1842, de mans del comissionat d'arbitris d'amortització Josep Matheu.

Les obres començaven solemnement el 3 de desembre de 1842 a les onze del matí, quan una comissió oficial va col·locar la primera pedra, dins la qual hi havia una botella amb un pergami en memòria de l'acte. El projecte arquitectònic era de Miquel Garriga, i s'havia fet una subscripció a Cuba, entre els mataronins que hi residien, entre ells Joaquim Andreu i Miquel Biada, per recollir diners. Aquest va ser el problema de l'obra, que va ensopegar contínuament amb manca de numerari, essent abandonada cap a 1850 quan ja s'hi havien gastat 1.000 duros (26).

La necessitat d'una presó es feia cada cop més manifesta a la ciutat, i es va arribar a un acord amb el Govern per a fer un nou edifici a càrrec del pressupost estatal. El projecte el va realitzar l'arquitecte Elies Rogent, que va cobrar pels plànols 3.600 rals. Les obres es subhastaren el març de 1853 essent adjudicades al mestre d'obres de Barcelona Domènec Vidal, per una xifra de 307.900 rals. La primera pedra fou col·locada amb un gran cerimonial el 31 de desembre de 1853 i la construcció pròpiament dita s'inicia l'abril de 1854. Sovint la feina d'edificació s'aturava per manca de diners que ho financessin, i la presó no es va poder inaugurar fins el 8 de febrer de 1863, convertint-se en el millor edifici de les seves característiques de l'època (27).

Francesc Costa i Oller

NOTES

- 1.- Arxiu Municipal de Mataró (AMM). Ac., 12 de febrer de 1721.
- 2.- AMM. D-194, document de 29, juliol, 1828.
- 3.- AMM. D-152, llibre registre.
- 4.- "Diario de Barcelona", 16, juny, 1965. *Bloc Mataroní*, 10, agost, 1840.
- 5.- AMM. Acs., 26, 27, 30, juliol, 1847. *Bloc Mataroní*, 31, juliol, 1925.
- 6.- *Bloc Mataroní*, 14, juliol, 1925.
- 7.- AMM. D-196, sumari en investigació d'un robatori l'any 1816.
- 8.- AMM. D-196.
- 9.- AMM. Ac., 30, maig, 1849.
- 10.- AMM. Acs., 30, maig, 4, setembre, 1849. AMM. Arxiu de protocols (AP). Antoni Simon, 2, desembre, 1851, f. 312. Jacint Boter, desembre, 1851, f. 461. *Bloc Mataroní*, 14, agost, 20, setembre, 1925.
- 11.- AMM. D-196.
- 12.- AMM. D-194, document de 29, juliol, 1828.
- 13.- AMM. Acs., 1, 25, setembre, 11, octubre, 24, novembre, 1826.
- 14.- AMM. Ac., 21, novembre, 1832.
- 15.- AMM. AP. J. Fins, 2, agost, 1842, f. 232.
- 16.- "Boletín Oficial de la Provincia" 1840, p. 173.
- 17.- AMM. Ac., 10, febrer, 1840.
- 18.- AMM. Acs., 5, març, 1824. 9, febrer, 1, març, 1827.
- 19.- AMM. Acs., 4, gener, 15, maig, 1838.
- 20.- AMM. Acs., 19, juny, 1840. 26, febrer, 1855. Ban de 15, desembre, 1856.
- 21.- AMM. Ac., 1, abril, 1842.
- 22.- AMM. Acs., 16, desembre, 1816. 11, maig, 1825. 2, octubre, 1829. 19, juny, 1840.
- 23.- AMM. Acs., 16, juny, 7, juliol, 1826.
- 24.- AMM. Ac., 14, juny, 1844.
- 25.- AMM. Acs., 4, abril, 2, juny, 22, desembre, 1827. 7, març, 1828. 17, 20, juliol, 1832. D-194, documents sobre la presó de 17, juliol, 2, agost, 1832.
- 26.- AMM. Acs., 11, 25, maig, 29, setembre, 1840. 27, febrer, 22, juny, 5, 6, 19, juliol, 3, desembre, 1842. 5, agost, 1845. 28, febrer, 1850. Reglament de la presó: Ac., 21, març, 1843, entre els ff. 45-46. AMM. AP. Jacint Boter, 1843, f. 108.
- 27.- AMM. Acs., 7, 21, març, 31, desembre, 1853. 18, 22, gener, 3, febrer, 24, març, 24, 28, abril, 3, juliol, 15, desembre, 1854.